

Gao Xing Jian, Vaarin onkivapa

suom. Riina Vuokko, Otava 2009

Aleksis Salusjärvi

Vuoden 2000 nobelistin Gao Xing Jianin novellit kehivät henkilöhahmojensa maailmaa kaasaan vuosien takaa. Jotain on tapahtunut kauan sitten, jokin suuri muutos, joka on vienyt mennessään kymmeniä vuosia. Tarinoiden hahmot kohtaavat vuosien jälkeen, ja heitä erottava aika on muuttanut heidät, jäänyt tyhjyydeksi heidän väliin. Jäljellä on etäisyys ja muistot, jotka nekin ovat vääriä, yhdentekeviä, lopulta vieraita.

Novellit sijoittuvat 1980-luvun Kiinaan. Tarinoita on vaikea lukea totalitarismin vainojen ulkopuolelta, vaikka ne eivät olekaan poliittisia. Kommunistinen puolue ja lähitulevaisuudessa odottava Tiananmenin verilöyly ovat niin vahva kehys, että se määrittää ihmisiä myös kaunokirjallisuudessa.

Gaon tarinoiden maailmasta puuttuu traditio, kulttuurivallankumous on tuhonnut kulttuurihistorian, eikä se ole kyennyt tarjoamaan mitään tilalle. Se on syönyt menneisyyden, juuret, nakertanut identiteettiä mennessään. Ainoa mitä ihmisille on jäänyt, on perhe, mutta sekin perustetaan kerta toisensa jälkeen järkisyin. Toistuva aihe novelleissa onkin vanha mies ja nainen, nuoruudessaan rakastunut pari, jotka nyt kohdatessaan näkevät toisissaan vain etäisyyttä.

Teoksen niminovelli ”Vaarin onkivapa” houkuttelee lukemaan itseään kokoelman avaimena. Yhteen Kiinan keskeisistä traditioista, Zen-meditaatioon, on kuulunut ammoisista ajoista onkiminen. Kiinalaiset onkimisen ja meditaation yhteyttä pohtivat teokset ovat maailmankirjallisuuden vanhimpia harrastuskalastusta kuvaavia tekstejä.

”Vaarin onkivapa” viittaa suoraan traditioon iäkkään ihmisen ja onkimisen yhdistävillä sanoilla. Perinteinen kiinalainen onkivapa on bambua, ruokoa joka mullisti länsimaisen kalastuskulttuurin 1800-luvulla. Sen kaiku yltää suomalaiseenkin kirjallisuuteen esimerkiksi Juhani Ahon, Antti Tuurin ja Harri Sirolan teoksissa. Käsinhöylätty bambuvapa on kalamiehille edelleen synonyymi tradition ja laadun liitosta.

Gaon tarinassa vapa on modernisti lasikuitua, länsimaisen teollisuuden tuote. Kertomuksen päähenkilö ostaa vavan vaarilleen ja muistelee lapsena katkaisseensa vaarinsa bambusta itselleen tekemän lempivavan.

Kalastuskin on muuttunut, ennen vaari onki lammen ja joen rannoilla, syventyneenä luonnon tarkkailemiseen. Nykyisin tuo lapsuudenkodin viereinen lampi on täytetty, ja kalaan pääsee vain maksusta – kaupungin keskustan puistoon kaivetun istutuskaloilla täytetyn lammikon penkalle. Ja kaloja istutetaan vain kilpailuja varten, työläisarmeijat kiskovat niitä palkintoja varten porukalla kuiville.

Viedessään uutta vapaa vaarilleen, tarinan päähenkilö eksyy. Seutu on muuttunut niin paljon, talot on revitty, vanha kivisilta tuhottu. Tilalle on tullut betonitaloja, joiden katoilla sojottaa antennien metsä. Hän ei tunne enää lapsuudenkotinsa seutuja, eikä muista oikein vaariakaan. Hän yrittää puhua katujen ihmisille vanhalla kotiseutunsa murteella, mutta hänelle nauretaan. Maailmaan ei ole jäänyt mitään entisestä. Paitsi traditio myös muistot ovat poispyyhittyjä. On vain mielikuva vaarista, mummosta, onkimisesta.

Kerronta hajoaa tajunnanvirraksi. Se, mitä toivoisi muistavansa katoaa hiekkaan, pelon kuviin ja jostain ilmestyy Maradona Meksikon MM-kisoihin, kakofoninen länsimainen elämänmuoto, televisioviihde vailla historiaa ja merkitystä

Vaari, osaatko potkia palloa?

Pallot potkivat minua, poikaseni.

Kenen kanssa puhut?

Itsesi kanssa, lapsuudenaikaisen itsesi,

Sen pienen, alastoman lapsen?

Sen alastoman sielun.

Onko sinulla sielu?

Toivottavasti, muuten tämä maailma olisi liian yksinäinen paikka.

Oletko sinä yksinäinen?

Varmaankin olen, tässä maailmassa.

Missä maailmassa?

Muilta kätketyssä, sisäisessä maailmassasi.

Onko sinulla sisäinen maailmasi?

Toivon että on, vain sellaisessa maailmassa voi olla oma itsensä.

s.367

Tämä Gaon teema kytkeytyy laajemmin myös länsimaisen modernismin kaiuksi, sen juuret katkovaan avantgardistiseen ihanteeseen, joka herättää kirjaa lukiessani surua. Gao on moderni prosaisti, mutta modernin olemuksen voi ajatella asettuvan hänen novelleissaan myös löyhäksi maailmankuvaksi, joksikin joka raivaa viisauden tieltään. Moderni on karsimätön, se on väkivaltainen vastavoima, se on nuoren itsekkään ihmisen vimma, ihmisen joka ei käsitä tekojensa seurausta – eikä saa tieltään raivaamaansa milloinkaan takaisin.